

ПАРТИЦИПАЦИЈА УЧИТЕЉА У АКРЕДИТОВАНИМ ПРОГРАМИМА ИЗ ОБЛАСТИ МУЗИЧКЕ ПЕДАГОГИЈЕ

Данијела Судзиловски*, Данијела Василијевић

Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет, Ужице, Република Србија

* danijelasudzilovski@gmail.com

Апстракт

Квалитетно иницијално образовање, стручна афирмација почетника, вишегодишње радно искуство, повољна професионална клима, мотивисаност за рад и континуирано стручно усавршавање јесу претпоставке успешног рада савременог учитеља. Иницијално образовање је кључни предуслов стручне компетентности учитеља у васпитнообразовном раду, међутим, његова стручна самоактуализација једино може бити остварена у условима непрекидног, континуираног унапређивања професионалних компетенција, како кроз индивидуално тако и институционално стручно усавршавање. У раду се разматра институционално стручно усавршавање учитеља у домену музичке педагогије кроз анализу садржаја акредитованих програма стручног усавршавања наставника. Циљ је сагледавање обухвата садржаја музичке педагогије у акредитованим програмима стручног усавршавања наставника и идентификовање партиципирања учитеља у тим програмима. У том контексту, предмет анализе су акредитовани програми објављени у каталозима програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника Завода за унапређење образовања и васпитања, као и База стручног усавршавања Центра за професионални развој запослених у образовању. Истраживање је засновано на примени дескриптивне научноистраживачке методе. Узорак садржаја чини 9 лиценцираних каталога у периоду од 2006. до краја школске 2018. године. Резултати истраживања показују да се, у овом периоду, укупна понуда програма који су намењени учитељима поступно увећава, али и да је обухват учитеља и њихово учешће у програмима који су у функцији стручног усавршавања у области музичке педагогије скроман.

Кључне речи: учитељ, музичка педагогија, стручно усавршавање, каталог, база стручног усавршавања.

TEACHER PARTICIPATION IN ACCREDITED MUSIC PEDAGOGY PROGRAMMES

Abstract

The quality of initial education, the professional affirmation of beginners, extensive work experience, favourable professional climate, work motivation and continuous professional development are the prerequisites for successful work of today's teachers.

Initial teacher education is the main requirement for ensuring teacher's professional competence in teaching, however, their professional self-actualization can only be achieved by means of continuous and lifelong development of professional competences, both through individual and institutional professional development. The paper discusses the formal, institutionalised professional development of teachers in the field of music pedagogy through content analysis of accredited programmes for professional development of teachers. Our aim is to analyze the scope of music pedagogy content in accredited programmes for professional development of teachers and identify teacher participation in those programmes. In that regard, the subject of our study are accredited programmes represented in the catalogues of programmes for continuous professional development of teachers, preschool teachers and technical associates, issued by the Institute for the Improvement of Education, as well as in the Professional Development Database of the Centre for Professional Development of Education Professionals. The research is based on the implementation of a descriptive method. The sample comprises 9 official catalogues, published between 2006 and 2018. Research results show that in this period, the total selection of teacher education programmes gradually increased, but the inclusion and participation of teachers in the programmes dedicated to professional development in the field of music pedagogy has been limited.

Key words: teacher, music pedagogy, professional development, catalogues, professional development database.

УВОД

Стручно усавршавање подразумева развијање компетенција запослених у образовању ради квалитетнијег обављања професионалних задатака и побољшавања васпитнообразовног рада; саставни је део професионалног развоја наставника који сталним развијањем компетенција утичу на унапређење развоја деце и ученика и нивоа постигнућа ученика (*Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника*, 2017, чл. 2, ст. 1 и 2). Професионални развој подразумева искуства из иницијалног школовања, периода приправничког стажа, стручног усавршавања, развој каријере и напредовање у звању (Станковић и Павловић, 2010), односно, то је свеобухватан и континуирани процес учења и представља трајну промену односа према сопственој образовноваспитној пракси (Грандић, 2011), а зависи од позитивне селекције на наставничким факултетима, свеобухватне и квалитетне структуре образовних програма на факултетима, као и од постојања системски решеног процеса стручног усавршавања наставника који раде у школама од периода увођења у посао до краја радног века (Кундачина и Стаматовић, 2011).

Циљ стручног усавршавања је унапређивање рада наставника унапређивањем његових професионалних компетенција, а тиме и побољшање квалитета образовног система. Учешће наставника у различитим активностима које подразумевају унапређење васпитнообразовног рада представља подстрек даљем напредовању у учењу, примени стечених знања и јачање радне мотивације (Марушић, Пеја-

товић, 2013). Стручно усавршавање, као део професионалног развоја, може се обављати из различитих области, као што су општеобразовне, педагошке, психолошке, методичке или ускостручне области.

Након завршетка иницијалног образовања, наставници могу да се усавршавају индивидуално и институционално. Индивидуално стручно усавршавање подразумева приправнички стаж, консултације са ментором, стручним сарадницима, присуствовање угледним часовима и праћење стручне литературе. То је облик самоусавршавајуће активности која се јавља и као услов и као продукт свих других облика усавршавања наставника (Василијевић, 2012). Избор садржаја и начина овог вида усавршавања зависи, између осталог, од личних интересовања наставника, његове компетентности за одређену област и радног искуства. На то утичу социјалне и економске прилике, као и мотиви – који могу бити сазнајне или материјалне природе.

ТЕОРИЈСКА ПОЛАЗИШТА

Законска регулатива стручног усавршавања у блиској прошлости и данас

Седамдесетих година двадесетог века актуализује се концепција перманентног стручног усавршавања. *Закон о основном образовању и васпитању* из 1985. године стално стручно усавршавање дефинише као право и дужност наставника и стручних сарадника. Просветно-педагошки заводи били су носиоци стручног усавршавања у складу са *Законом о континуираном образовању*. Организовани програми стручног усавршавања нису били обавезни. Стручно усавршавање одвијало се и кроз друге активности, попут саветодавног рада просветних саветника, а у циљу унапређивања рада учитеља и предметних наставника. Осим стручног усавршавања, спроведеног унутар школа и завода, наставници су имали могућност похађања предавања стручњака на скуповима који су организовани једном годишње. Стручне скупове, предавачког типа, чија је једна од важних карактеристика била и масовност, организовала су компетентна стручна друштва (Марушић, 2010: 45). Седамдесетих и осамдесетих година двадесетог века стручно усавршавање наставника подразумевало је праћење имплементације новина из струке, дидактике, педагогије, као и из области идеолошко-политичког образовања. Деведесетих година концепције стручног усавршавања наставника заснивају се на стицању нових знања из стручних области (ужестручна област, дидактичко-методичка, педагошка и психолошка област науке), али и на стицању вештина и умења која су потребна за квалитетно спровођење васпитнообразовног процеса (Стаматовић, 2006).

Почетком деведесетих година Министарство просвете и спорта, факултети, институти, струковна удружења и невладине органи-

зације планирају, организују и спроводе програме стручног усавршавања наставника, што је, с обзиром на то да међу њима није било ваљане координације, имало за резултат несистематично и непланско стручно усавршавања наставника. Недовољна разноврсност програма, изостанак њихове евалуације, непостојање заједничке стратегије у погледу дефинисања потреба наставног кадра, мањак мотивације наставника за активно учешће у програмима стручног усавршавања дескрипција су стручног усавршавања наставника овог периода.

Одсек за стручно усавршавање наставника формира се 2001. године убрзо добија нови назив – *Центар за професионални развој запослених*, а од 2004. године носи данашњи назив: *Завод за унапређивање образовања и васпитања*. Завод преко центара обавља стручне послове из области образовања и васпитања, који се односе за развој програма уџбеника, стручно образовање и образовање одраслих и професионални развој запослених у образовању. Центар за професионални развој запослених у образовању обавља стручне послове, који се, између осталог, односе на:

- анализу стручног усавршавања на основу података које Центар прикупља у разним аспектима остварених облика стручног усавршавања;
- информисање стручне јавности о питањима релевантним за стручно усавршавање;
- одобравање програма и осталих облика сталног стручног усавршавања наставника, васпитача, стручних сарадника и директора (*Закон о основама система образовања и васпитања*, 2019, чл. 42, ст. 1, т. 10, 11 и 12).

Према актуелном *Закону о основама система образовања и васпитања*, наставник је дужан да се усавршава како би успешније остваривао и унапређивао образовноваспитни рад и стицао компетенције (*Закон о основама система образовања и васпитања*, 2019, чл. 151, ст. 1). Предвиђено је да наставници, васпитачи и стручни сарадници могу преко стручног усавршавања да напредују у звањима. Такође, Закон је регулисао право наставника на одсуство због похађања програма стручног усавршавања. *Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника* детаљније разрађује одређене процедуре организације и спровођења стручног усавршавања наставника. Он дефинише облике стручног усавршавања запослених у образовању, приоритетне области, програме и начин стручног усавршавања и друга питања од значаја за развој система стручног усавршавања (*Службени гласник РС*, 81/2017).

Законом из 2003. године утврђено је да наставници имају обавезу да се стручно усавршавају како би након пет година стекли услове да обнове лиценцу. Један од услова јесте обавеза: сто сати

стручног усавршавања током пет година. Ова регулатива је касније делимично измењена тако да једном стечена лиценца не мора да се обнавља, што је у одређеном периоду резултирало мањим интересовањем за програме стручног усавршавања.

Актуелна законска регулатива дефинише обавезу наставника, васпитача и стручних сарадника да у петогодишњем периоду остваре најмање 100 бодова из различитих облика стручног усавршавања, од чега најмање 80 бодова из одобрених програма стручног усавршавања (*Сл. гласник РС*, 81/2017, члан 23, ст. 8). Питања од значаја за стручно усавршавање, као што су приоритетне области, облици стручног усавршавања и форме организовања стручног усавршавања, услови о стицању звања и напредовања прописује министар (*Закон о основама система васпитања и образовања*, 2019, чл. 151, ст. 7). Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника ипак није решио кључне проблеме: обезбеђивање механизма који ће подржати наставнике да уносе новине у свакодневну праксу (а не само да посећују семинаре) и обезбеђивање механизма који ће подржати квалитет тих новина (Маринковић, 2010, стр. 126).

Професионални развој запослених у образовању осмишљава се, унапређује, координира и прати на националном и регионалном нивоу. Национални ниво чине Национални просветни савет, Министарство просвете и Завод за унапређење образовања и васпитања – Центар за професионални развој запослених. Регионални ниво чине школске управе и регионални центри.

Стручно усавршавање учитеља у области музичке педагогије

Потреба за стручним усавршавањем је очигледна на свим пољима људског деловања, поготову данас, када се дешавају интензивне промене у свим сегментима живота савременог човека. Промене које се дешавају у областима образовног процеса, у специфичном подручју попут музичке педагогије, нису динамичне, интензивне и не захтевају посебне педагошке акције, као нпр. у домену информационих технологија. Ипак, потреба за професионалним развојем, унапређивањем васпитнообразовне теорије и праксе, за стручним усавршавањем наставника у домену музичке педагогије, било које врсте и нивоа образовања – постоји одувек. Овој групи посебно припадају учитељи, код којих је, за разлику од музичких педагога, иницијално образовање текло у кратком периоду и који су у таквим условима стекли такозвану „привидну” музичку писменост (Ројко, 2009).

У току иницијалног образовања учитељи стичу знања, умења и вештине из друштвено-хуманистичких, природно-математичких и уметничких области. Кроз школовање које је претходило академском, студенти који се спремају за позив учитеља нису имали конти-

нуирано музичко образовање, за разлику од знања из друштвених и природних наука (Судзиловски, 2012). Такве полазне основе утичу на разлику у стицању компетенција за различите области које будући учитељи развијају. Специфичност области музичке педагогије огледа се у потреби да учитељ поседује способност коректног извођења музике, што подразумева развијене музичке способности, поред стручних знања из теорије музике, хармоније, инструмената, музичких облика и историје музике (Судзиловски, 2015). Поменути полазишта и кратко време у току иницијалног образовања учитеља у овој области, а у току којег се стичу знања и вештине потребне за успешну реализацију наставног предмета Музичка култура, диктирају потребу одржавања и проширивања компетенција кроз стално стручно усавршавање.

Иако је литература која се односи на стручно усавршавање наставника прилично велика, мало је радова у којима су се аутори бавили овом темом у области музичке педагогије, а посебно је мало радова који су се односили на учитеље. Боулс се (Bowles, 2000) бавила професионалним потребама, њиховим интересовањима за теме стручног усавршавања наставника музике од основног до универзитетског образовања, где се издвајају потребе усавршавања у области метода Карла Орфа (Carl Orff), Золтана Кодаља (Zoltan Kodaly), Емила Жака Далкроза (Emile Jaques Dalcroze) и образовне технологије. Резултати студије коју су радили Тарновски и Марфи са наставницима музике у основним школама Висконсина и Минесоте показују да се скоро сви наставници (97,5%) професионално усавршавају, а да су интересовања усмерена, између осталог, на педагогију Орфа, Кодаља, Далкроза, образовну технологију и оцењивање (Tarnowski, Murphy, 2003). Међутим, истраживање Баутисте и сарадника показује да ниво специјализације у музичком образовању игра главну улогу у одређивању мотивације наставника, њихових потреба и преференција за стручним усавршавањем. Што је виши ниво музичког образовања, наставници су мотивисанији да учествују у процесу усавршавања (Bautista, Toh & Wong, 2018). Показало се да су наставници са нижим музичким образовањем (учитељи) мање спремни за усавршавање у овој области с обзиром на то да подучавају низ других предмета, те могу имати друге приоритете у професионалном учењу (Jeanneret & Degraffenreid, 2012). Нажалост, код нас скоро да не постоје истраживања која су се бавила овом тематиком. Резултати истраживања оријентисани на проблем стручног усавршавања учитеља у области музичке педагогије показују да су учитељи заинтересовани за програме, и то за: проширивање знања из музичког стваралаштва и унапређење вештина свирања на инструменту (Судзиловски, 2014). Отуда се јавила потреба за обухватнијом анализом програмских садржаја стручног усавршавања учитеља из аспекта музичке педагогије.

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Полазећи од налаза ових истраживања, занимало нас је: а) у којој мери су заступљени садржаји музичке педагогије у акредитованим програмима стручног усавршавања наставника и б) у којој мери учитељи стручно усавршавање заснивају на програмима музичке педагогије.

Анализирани су каталози програма стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника у периоду од 2006. до краја 2018. године Завода за унапређење образовања и васпитања, као и База стручног усавршавања Центра за професионални развој запослених у образовању, у којој су доступни подаци о реализованим програмима од школске 2011/12. године.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Интерпретација резултата истраживања, сходно дефинисаном циљу и задацима истраживања, текла је у два правца: а) испитати обухват садржаја музичке педагогије у акредитованим програмима стручног усавршавања наставника и б) идентификовање партиципања учитеља у тим програмима.

Заступљеност програма музичке педагогије у Каталозима стручног усавршавања у периоду од 2006. до 2018.

Налази показују да је у периоду од 2006. до 2018. године било акредитовано 6557 програма стручног усавршавања. Од тог броја, више од половине, конкретније 3409, намењено је учитељима, а само 68 чине програми из области музичке педагогије којим се предвиђа стручно усавршавање учитеља.

У следећој табели дати су подаци о укупној понуди акредитованих семинара, односно фреквенција програма који су намењени учитељима и фреквенција програма који се односе на област музичке културе у периоду од 2006. до 2018. године.

Каталози за школске 2006/2007. и 2007/2008. године не нуде учитељима семинаре стручног усавршавања из области музичке културе. Слична је и понуда у школској 2008/2009, од 27 семинара везаних за музичку културу, један је намењен учитељима. Тема програма који је био у понуди за учитеље је рад са хором. Познајући нашу праксу и активност учитеља у раду дечијих хорова, можемо закључити да и ове школске године учитељи нису имали могућности стручног усавршавања.

Табела 1. Преглед акредитованих семинара за период 2006–2018.

Акредитовани програми по годинама	Укупан број све области	Програми намењени учитељима – све области		Програми из области музичке културе намењени учитељима	
		F	%	f	%
2006/07.	173	42	24,28	0	0
2007/08.	358	117	32,68	0	0
2008/09.	568	186	32,75	1	0,54
2009/10.	840	352	41,90	2	0,57
2010/11.	826	439	53,15	9	2,05
2011/12.	921	515	55,92	10	1,94
2012/13.	1002	605	60,38	9	1,49
2014/2016.	908	583	64,28	16	2,74
2016/2018.	961	570	59,31	21	3,68

За школску 2009/2010. понуђено је укупно 840 програма, од којих је учитељима намењено 352 (41,9%). Само су два семинара тематски и садржајно везана за рад са децом млађег школског узраста: *Примена бројалица у почетној настави музичке културе* и *Употреба ритма као стимулације у раду са децом и ученицима са сметњама и тешкоћама у развоју*.

Наредне школске године повећава се број семинара на девет, односно, од укупног броја семинара, 2,05% семинара је из ове области. У понуди су семинари који се односе на различите области музичких активности.

Циљна група свих поменутих семинара, између осталих, били су учитељи, односно наставници разредне наставе. Само на основу наслова може се закључити да не одговарају садржајима наставе Музичке културе у млађим разредима основне школе (*Интегративан концепт предшколске музичке наставе, Нове стратегије примене камерне музике, Специјалистички четворогодишњи семинар за диригенте хорова*).

У Каталогу акредитованих програма стручног усавршавања за школску 2011/2012. годину понуђено је 10 програма у области музичке педагогије. И овде се налазе програми који су намењени широком корпусу циљних група, тако да су учитељима понуђени програми где је њихова партиципација минимална или је вероватно нема. Такви програми су: *Концентрација на делу* и *Припрема ученика за јавни наступ – психолошки и средински чиниоци успешности*.

Из године у годину полако се мења свест о потреби стручног усавршавања учитеља у свим областима, тако да се удео семинара намењених њима стално увећава. Слично се дешава и са садржајима који се односе на музичку културу и унапређивање рада учитеља у овој области. У претходним годинама учитељи су могли да бирају разноврсније садржаје, између осталог, слушање музике, корелацију

музичке и ликовне културе, мултимедије у настави, традицију кроз рад на народним играма, рад са хоровима.

У Каталогу који обухвата школску 2012/2013. годину повећава се укупан број акредитованих и програма који су намењени учитељима, али се број оних који се односе на подручје музичке културе осетно смањује. Један од разлога је тај што се од аутора програма захтева да се конкретније одреде према циљној групи, што до овог каталога није био случај. Код понуде програма аутори су се неретко опредељивали за различите циљне групе. Неки програми су намењени васпитачима, учитељима, наставницима основних и средњих школа, директорима, стручним сарадницима. Оваква понуда нема оправдања јер су програми, интересовања и могућности поменутих група различити. Стога су програми који су понуђени у последњим каталозима примеренији могућностима и потребама учитеља, а самим тим и сврсисходнији.

У Каталогу за школске 2014/15. и 2015/16. налазимо 16 програма у области музичке педагогије који су намењени учитељима. Последња јединица анализе је Каталог за школске 2016/17. и 2018/19. године, који нуди 21 програм за стручно усавршавање учитеља, односно 3,68% од укупног броја који су намењени овој циљној групи.

Уопштено посматрајући понуду програма који се мењају из године у годину, можемо закључити да се повећавају могућности стручног усавршавања учитеља у погледу музичке педагогије. С друге стране, имајући у виду укупан број програма који се односе на област музичке културе, запажамо да нема довољно програма који би задовољили потребе стручног усавршавања учитеља у овој области.

Идентификовање партиципирања учитеља у програмима стручног усавршавања из области музичке педагогије

Званични подаци Завода за унапређивање образовања и васпитања за школску 2008/2009. годину, који се не налазе на званичном сајту, показују да су у области музичке уметности (у које су сврстани програми за учитеље) одржана 72 семинара. Од тог броја, за учитеље су одржана два: *Народна игра – примена народне игре у образовно-васпитним установама* и *Специјалистички семинар за диригенте хорова*. Први семинар је организован седам пута и имао је 126 учесника, а други једном (96 полазника). Завод нема податке о учешћу учитеља у овим семинарима. Међутим, с обзиром на то да су оба семинара предвиђена за различите циљне групе, претпоставка је да су учитељи учествовали у најмањем броју.

Наредне године број организованих семинара драстично се смањује. У области музичке уметности организован је само 41 семинар. Од 20 различитих наслова, ниједан се није односио на учитеље као циљну групу.

Према подацима добијених од Завода за унапређење образовања и васпитања у школској 2010/2011. години, број семинара у овој области се смањује, тако да их је одржано 25 (16 различитих наслова). Учитељима су била намењена три: *Мултимедијална музичка радионица*, *Чаробни свет музике – обука учитеља за рад са одељењским хором* и *Народна игра 2 (у музичкој култури) – практична промена народне игре*. Први је реализован за 53 учесника, други за 30 и трећи за само 4 учесника. И овде не можемо са сигурношћу тврдити да су сви учесници учитељи.

Подаци који се односе на реализоване акредитоване програме и број полазника доступни су на интернет страници Завода за унапређење образовања и васпитања од школске 2011/2012. године.

Табела 2. Акредитовани програми у области музичке педагогије и број полазника за период 2006–2018.

Назив програма	Школске године за које су акредитовани	Број
Специјалистички семинар за диригенте хорова	2008/09; 2010/11.	96
Примена бројалица у почетној настави Музичке културе	2009/10.	0
Интегративни концепт предшколске музичке наставе	2010/11.	0
Концентрација на делу	2011/12.	5
Музика као стимулус развоја дечјег ликовног стваралаштва	2010/11.	0
Мултимедијална музичка радионица	2010/11; 2011/12; 2012–14.	427
Народна традиција у предшколским установама и нижим разредима основне школе	2010/11.	0
Чаробни свет музике – обука учитеља за рад са одељењским хором	2010/11; 2011/12; 2012–14; 2016–18.	54
Методски поступци при реализацији наставе Музичке културе у разредној настави	2011/12; 2012/14; 2014–16; 2016–18.	846
Музичко стваралаштво у млађим разредима основне школе	2011/12.	0
Народна игра 1 и 2 – примена народне игре у образовноваспитним установама	2011/12; 2014–16; 2016–18.	244
Организација наставе Музичке културе у I и II циклусу основношколског образовања и васпитања	2011/12; 2012–14.	114
Синтетичко слушање музике	2011/12.	0
Припрема ученика за јавни наступ – психопшки и средински чиниоци успешности	2011/12.	26
Могућности примене различитих дидактичко-методичких приступа у раду на музичком описмењавању	2012–14.	81
Црквена музика у настави Музичке културе	2012–14.	0
Музика и покрет – корелација активности музичког и физичког васпитања	2012–14.	89
Коришћење уметничких дела за креирање наставе у средњошколском и основношколском образовању	2012–14.	0

Семинар за хоровође и вође малог ансамбла (за Војводину)	2012–14.	0
Музичка култура као подстицај учењу, психомоторном развоју и социјализацији	2014–16.	56
Модел организовања учења применом рачунара у настави предмета Музичка култура	2014/16.	21
Музичка култура – иновативне креативне активности са тежиштем на децје музичко стваралаштво	2014–16; 2016–18.	48
Музички ансамбли у основним и средњим школама – најкраћи пут од наставног часа до јавног наступа	2014–16 ; 2016–18.	76
Нотама и рачунаром до музике I и II	2014–16.	0
Православна црквена музика: богослужбена и концертна пракса, теоријска основа и извођачки елементи	2014–16.	0
Савремене методе учења музике у различитим развојним фазама детета	2014–16; 2016–18.	161
Садржаји програмских области музичке културе умлађим разредима основне школе	2014–16; 2016–18.	33
Музичка култура и модерне технологије	2014–16.	42
Планирање у настави Музичке културе – специфичности, могућности и исходи	2014–16.	17
Рад на познавању основа музичке писмености током првог и другог циклуса основног образовања и васпитања	2014–16; 2016–18.	66
Механизми успостављања критичког става деце школског узраста на музику популаризовану кроз медије	2014–16.	43
Музичке игре као део одрастања и учења	2014–16; 2016–18.	548
Народне игре у настави и ваннаставним активностима од I до IV разреда	2014–16; 2016–18.	180
Српска музика 19. века у настави музике у општеобразовним и музичким школама	2014–16.	0
Иновативни модел методског приступа извођењу музике певањем као процес комуникације и развијања музичких способности	2016–18.	18
Музика и мултимедија – креативни приступ часу	2016–18.	133
Популарна музика у настави музике и општеобразовних предмета	2016–18.	207
Присуство и примена музике у медијима	2016–18.	37
Један модел организованог учења применом рачунара у наставном предмету Музичка култура	2016–18.	0
Музичка култура и модерне технологије	2016–18.	0
Примена игролике наставе у наставним садржајима предмета Солфеђо, Теорије музике и Музичка култура	2016–18.	0
Увођење у музику: иновације у савременој музичкој педагогији и имплементација креативних метода у настави	2016–18.	309
Музичка ноталица	2016–18.	218
Комуникационе и презентационе вештине у области музичких и друштвено-хуманистичких предмета	2016–18.	181
Историја мађарске музике у Војводини (од почетка 19. века до данас) – значајнији композитори, оркестри, хорови и многостраност музичких дела са специјалним фокусом на развоју пијанизма	2016–18.	0

Осим учитељима, већина понуђених семинара била је намењена васпитачима, предметним наставницима основних и средњих општеобразовних и стручних школа, стручним сарадницима, па чак и директорима. Аутори четири семинара су конкретно одредили само учитеље као циљну групу: *Музичко стваралаштво у млађим разредима основне школе*, *Музичка култура као подстицај учењу, психомоторном развоју и социјализацији*, *Модел организације учења приложеном рачунара у наставном предмету Музичка култура* и *Планирање у настави музичке културе – специфичности, могућности и исходи*. У ову групу, без обзира на то што су семинари намењени учитељима и васпитачима, сврставамо и семинаре: *Методски поступци при реализацији наставе музичке културе у разредној настави*, *Музичка култура – иновативно креативне активности са тежиштем на дечје музичко стваралаштво*, *Садржаји програмских области музичке културе у млађим разредима основне школе*, *Музичка култура и модерне технологије*, *Рад на познавању основа музичке писмености током првог и другог циклуса основног образовања и васпитања* и *Народне игре у настави и ваннаставним активностима од I до IV разреда*. Семинар под називом *Методски поступци при реализацији наставе музичке културе у разредној настави* имао је највећи број полазника. У периоду од седам школских година имао је 846 полазника, а сâм наслов семинара недвосмислено указује на то да су полазници били учитељи. Ако се узме у обзир то да укупан број полазника семинара из ове области у току од дванаест година износи 4681¹, примећујемо да број полазника програма *Методски поступци при реализацији наставе музичке културе у разредној настави* обухвата преко једне петине укупног броја полазника семинара из области музичке педагогије. Ово потврђује да су учитељи бирали програм на коме се разрађују садржаји који су реализовани и у току иницијалног образовања, што значи да се у планирању и понуди тема и оквира стручног усавршавања морају имати у виду реалне потребе учитеља. У току радног века компетенције временом слабе и потребно је да се знања и вештине потврђују и развијају кроз стално усавршавање. Потребе учитеља за одржавањем и развојем компетенција у области музичке педагогије су очигледне. Истраживање које је обухватило 411 учитеља из централне Србије указује на заинтересованост за ову област, јер 96,35% испитаника сматра да су ови семинари потребни (Судзиловски, 2014). Остали програми који су имали највише полазника: *Музичке игре као део одрастања и учења* (548), *Мултимедијална музичка радионица* (427), *Музичке игре као део одрастања и учења* (548) и *Народна игра 1 и 2, примена народне*

¹ Уз резерву да подаци пре 2011/2012. године нису потпуни.

игре у образовнонаститним установама (244) – били су намењени ширем кругу, тако да је евидентирани (претпостављени) број учитеља који је имао усавршаваће из музичке педагогије засигурно значајно мањи.

Општа је оцена да учитељима потребно понудити програме који су у сфери њиховог интересовања, предзнања и потреба како би њихова партиципација била значајнија, а ефекти стручног усавршавања учитеља сврсисходнији.

ЗАКЉУЧАК

Улога учитеља у формирању општих друштвених и појединачних вредносних оријентација ученика је од посебне важности. Резултати истраживања показују да се интенционалност и садржајни контекст школског предмета Музичка култура повезује са општим друштвеним вредностима; настава Музичке културе негује и унапређује међуљудске односе, утиче на стварање социјалне кохезије (Muldma, 2010); формира лични став према естетским, моралним, националним и другим вредностима (Цицковић Сарајлић и Павловић, 2017); темељ је за подстицање, неговање и унапређивање традиције (Ross, 2007), ствара социо-културни идентитет, образовни вредносни систем и музички укус ученика (Muldma & Kiilu, 2012). У том контексту, учитељ мора бити спреман да одговори на професионалне изазове који се пред њега постављају на теоријском и емпиријском плану, почев од иницијалног образовања до активне партиципације у процесу перманентног стручног усавршавања.

У условима када је образовање које учитеље оспособљава за наставу ограничено кратким временским периодом, знања и умења временом не могу остати непромењени, већ се морају одржавати кроз индивидуални (Василијевић, 2012) и групни вид стручног усавршавања (Судзиловски, 2015). О ставовима наставника који перципирају важност стручног оснаживања путем семинара говоре Харис и Сас. Њихово мишљење је да се рад у учионици унапређује више на семинарима чије су теме из области наставног предмета, него на семинарима општег типа (Harris & Sass, 2011).

Резултати нашег истраживања показују да је понуда програма из области музичке педагогије у сталном порасту и има позитивну тенденцију, али је изузетно скромна. Такође, учешће учитеља у програмима стручног усавршавања из ове области је недовољно. Тематска и садржајна анализа најчешће реализованих семинара може да буде путоказ за будуће програмирање тема, оквира и садржајне концепције стручног усавршавања учитеља у области музичке педагогије. Резултати анализе показују да су учитељи заинтересовани за програме којима могу да обнављају и надограђују већ постојећа знања која су у практичним оквирима и потребама, а да су мање заинтере-

совани за програме који су понуђени ширем спектру циљних група. Неоспорно је да је потребно понудити и такве програме, али је учитељима првенствено потребно да стичу применљива знања у циљу остваривања и унапређивања наставне праксе.

ЛИТЕРАТУРА

- Bautista, A., Toh, G. Z., Wong, J. (2018). Primary school music teachers` professional development motivations, needs, and preferences: Does specialization make a difference?, *Sage Journals*, 22 (2), 196-223. DOI: 10.1177/1029864916678654
- Bowles, C. (2000). The Self – Shpressed Professional Development Needs of Music Educators, *Texas Music Education Research 2000- TMEA*, Texas: University of Texas, 11-16.
- Цицовић Сарајлић, Д., Павловић, Б. (2017). Садржаји патриотског васпитања у основношколској настави музичке културе: значај и заступљеност [Subject Matter of Patriotic Education in Primary School Music Education: Importance and Representation], *Теме*, XLI (3). 539–556, DOI: 10.22190/ТЕМЕ1703539С
- Грандић, Р., Стипић, М. (2011). Професионални развој наставника – пут до квалитетног образовања [Professional Development of Teachers – The Road to Quality Education], *Педагошка стварност*, 57(3-4), 198–209.
- Harris, D. N., & Sass, T. R. (2011). Teacher training, teacher quality and student achievement, *Journal of Public Economics*, 95(7-8), 798-812. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED509656.pdf>.
- Jeanneret, N., Degraffenreid, G. (2012). Music education in the generalist classroom. *The Oxford handbook of music education*, 1, 339-416. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199730810.013.0024
- Кундачина, М., Стаматовић, Ј. (2011). *Стручно усавршавање наставника и васпитача у акредитованим програмима [Professional Development of Teachers and Preschool Teachers in Accredited Programmes]*, Ужице: Учитељски факултет.
- Маринковић, С. (2010). Концепција образовања наставника – између стручног и професионалног образовања наставника [The Concept of Teacher Education – Between Professional Education and Expertise]. У К. Шпијунковић (Прир.), *Образовање и усавршавање наставника, дидактичко-методички приступ [Education and Professional Development of Teachers, Didactic-methodological Approach]*, (стр. 85–94). Ужице: Учитељски факултет у Ужицу.
- Marušić, M., Pejatović, A. (2013): Činioci participacije nastavnika u profesionalnom razvoju [Factors of Teacher Participation in Professional Development], *Institut za pedagogiju i andragogiju, Andragoške studije*, 1, 117–130.
- Marušić, M. (2010). Tok i promena u sistemu stručnog obrazovanja i usavršavanja učitelja [History and Changes of the System of Teacher Education and Professional Development]. U N. Polovina, J. Pavlovic (prir.), *Teorija i praksa profesionalnog usavršavanja nastavnika Theory and Practice of Professional Development of Teachers*. Beograd: Institut za predagoška istraživanja. (41–61)
- Muldma, M. (2010). Muusikaõpetus väärtuskasvatuse osana [Music education as part of values education]. In M.Veisson (Ed.), *Väärtused koolieelses eas: väärtuskasvatus lasteaias [Values at preschool age: values education at kindergarten]*, (75-85). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, Tartu Ülikooli eetikakeskus, Tallinna Ülikooli Kasvatusteaduste Instituut.

- Muldma, M., Kiilib, K. (2012): Teacher`s view on the development of values in music education in Estonia, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 45, 342–350. DOI:10.1016/j.sbspro.2012.06.570
- Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника [Rulebook on Continuous Professional Development and Acquiring the Title of Certified Teacher, Preschool Teacher and Technical Associate], Службени гласник РС [Official Gazette of the Republic of Serbia]. Бр. 81(2017). Доступно на: <http://www.drustvoucitelja-bg.edu.rs/upload/data/list0208.pdf>
- Rojko, P. (2009). MeNet ishodi učitelja u obrazovanju glazbe [MeNet Teacher Outcomes in Music Education], *Tonovi*, 55, 8–18. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/576996.MeNet_ishodi_uenja_u_obrazovanju_uitelja_glazbe.pdf.
- Ross, J. (2007). *Kaksteist loengut muusikapsühholoogiast* [Twelve lectures on music psychology]. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Стаматовић, Ј. (2006). *Програми и облици усавршавања наставника [Programmes and Forms of Teacher Education and Professional Development]*, Београд: Институт за педагогију и андрагогију Филозофског факултета у Београду.
- Stanković, D., Pavlović, J. (2010). *Modeli profesionalnog razvoja nastavnika* [Models of Teacher Professional Development]. U N. Polovina, J. Pavlović (prir.), *Teorija i praksa profesionalnog usavršavanja nastavnika [Theory and Practice of Professional Development of Teachers]*, Београд: Institut za predagoška istraživanja. (17–40).
- Судзиловски, Д. (2012). Студенти и компетенције за наставни предмет Музичка култура [Student Competences in Music Education]. У Р. Николић (Прир.), *Настава и учење – циљеви, стандарди, и исходи [Learning and Teaching – Aims, Standards and Outcomes]*. Учитељски факултет у Ужицу. (627–636).
- Судзиловски, Д. (2015). Колико и како се учитељи индивидуално усавршавају у области музичке културе [What does individualised teacher development in the field of music education look like?], *Настава и васпитање*, (3), 521–530. DOI: 10.5937/nasvas1503521S.
- Tarnowski, S. M. & Murphy, V. B. (2003). Recruitment, retention, retraining, and revitaliation among elementary music teachers in Wisconsin and Minnesota. *Update: Application of Research in Music Education*, 22 (1). DOI: 10.1177/87551233030220010103.
- Василијевић, Д. (2012). Индивидуално усавршавање наставника Западне Србије [Individualised Professional Development of Teachers from Western Serbia], *Теме*. 36 (1), 255–276.
- Закон о основама система образовања и васпитања, Службени гласник РС. Бр. 10 (2019). Доступно на: <https://zuov.gov.rs/wp-content/uploads/2019/02/Izmena-Zakona-o-osnovama-sistema-obrazovanja-i-vaspitanja.pdf>.

TEACHER PARTICIPATION IN ACCREDITED MUSIC PEDAGOGY PROGRAMMES

Danijela Sudzilovski, Danijela Vasiljević
University of Kragujevac, Faculty of Education, Užice, Serbia

Summary

The quality of initial education, professional affirmation of beginners, extensive work experience, favourable professional climate, work motivation and continuous professional development are the prerequisites for successful work of today's teachers. Initial teacher education is the main requirement for ensuring the teacher's professional competence in teaching, however, their professional self-actualisation can only be achieved by means of continuous and lifelong development of professional competences, both through individual and institutional professional development.

The teacher's competence to guide students in forming general social and individual values is of great importance. Research shows that intentionality, as well as context of Music class content is associated with core social values; Music class education contributes in cherishing and the improvement of interpersonal relations, has influence in creating social cohesion (Muldma, M., 2010); has influence in forming personal attitudes towards aesthetic, moral, national and other values (Cicović Sarajlić, D., Pavlović B. 2017); serves as grounding for encouragement in nurturing tradition and its improvement (Ross, J. 2007); creates students' socio-cultural identity, an educational value system, and a taste in music (Muldma, M. Kiilu, K., 2012). In such a context, the teacher has to be prepared to respond to professional challenges that appear on a theoretical and an empiric level, starting from initial education to active participation in the process of permanent professional improvement. When conditions dictate that the time for teacher's training is constricted to a short time period, his or her competences must not stay unchanged through longer periods, but updated and improved through individual (Vasiljević, 2012) and group professional development (Sudzilovski, 2015:528)

The paper discusses the formal, institutionalised professional development of teachers in the field of music pedagogy through content analysis of accredited programmes for the professional development of teachers. Our aim is to analyse the scope of music pedagogy content in accredited programmes for professional development of teachers and identify teacher participation in those programmes. In that regard, the subjects of our study are accredited programmes represented in the catalogues of programmes for continuous professional development of teachers, preschool teachers and technical associates, issued by the Institute for the Improvement of Education, as well as in the Professional Development Database of the Centre for Professional Development of Education Professionals. The research is based on the implementation of a descriptive method. The sample comprises 9 official catalogues, published between 2006 and 2018. Research results show that in this period, the total selection of teacher education programmes gradually increased, but the inclusion and participation of teachers in the programmes dedicated to professional development in the field of music pedagogy has been limited.